

והדרינן לפרש את דברי רבי עקיבא: "יטמא דרישא" [דכתיב אצל אוכלין טמאין], היכי דריש ליה רבי עקיבא שהם מטמאים משקין? — מדכתיב "מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא". דהיינו יטמא לטמא את המשקין.

אתה אומר לפרש, "יטמא" — לטמא את המשקין או אינו אלא לטמא את הכלי. אמרת, הלא קל וחומר הוא דאין האוכלין מטמאים כלים. ומה משקה שמטמא את האוכל אינו מטמא כלי [כדילפינן לעיל מקל וחומר], אוכל שאין מטמא אוכל [שהרי אין טומאה עושה כיוצא בו], (2) אינו דין שלא (3) יטמא כלי (4)?!

בשרץ גופו והרי הם ראשונים לטומאה], הכי נמי דחמירי טפי מכלים שנטמאו בשרץ, ומטמאו אף כלים.

ומשנינן: וכי משקין הבאים מחמת שרץ מי כתיבי בהאי קרא? וכי לאו מקל וחומר קאתי? והרי אין טומאתם אלא מקל וחומר.

ומה משקין הבאין מחמת כלי שנטמא בשרץ מטמאין, משקין הבאין מחמת שרץ עצמו לא כל שבין שהם מטמאין?!

וכיון שבלימוד קל וחומר ממשקין הבאין מחמת כלי ילפינן להו, דיו לבא מן הדין להיות כנידון. (1) מה משקין הבאין מחמת כלי אינם מטמאין כלים, אף משקין הבאים מחמת שרץ כן.

2. והכא לא שייך להשיב כמו שכתבו תוספות לעיל [עמוד א הערה 11], דמה שאין אוכל מטמא אוכל אינו משום קולא. שהרי עיקר הלימוד הוא, ממה שמשקה אינו מטמא לכלי. וזה ודאי חשיב קולא. מהרש"א.

3. והקשה בעל המאור, נימא בהאי קל וחומר, דאף אוכל לא יטמא משקה. דמה משקה המטמא אוכל אינו מטמא משקה, אוכל שאין מטמא אוכל אינו דין שלא יטמא משקה?!

ותירץ, דאם כן אף משקה לא יטמא אוכל מהאי טעמא. ואם כן תתבטל לגמרי דרשת "יטמא יטמא". ומשקה ואוכל לא יטמאו כלום. וכל היכא דאיכא תרי קל וחומרין דסתרי אהדדי, אין דורשין אף אחד מהם.

ומסיק, דקרויב דין קל וחומר זה לדין "מה מצינו". אבל באמת לאו קל וחומר הוא. שהרי מה שאין טומאה עושה כיוצא בה, אינו ענין לקולא וחומר [עיוין לעיל עמוד א בהערה 11, ובמהרש"א שם].

4. והוה מצי למיעבד קל וחומר דלעיל: ומה כלי

משקים הבאים מחמתם אינו דין שלא יטמאו אוכל?!

ויש לומר, דמה שאין אוכל מטמא אוכל, אין זה מחמת שהוא קל. אלא משום שאין טומאה עושה כיוצא בה. אבל מה שכלי אינו מטמא כלי, הרי זה מחמת שהוא קל, ואינו אב הטומאה. שאין כלי נטמא אלא מאב הטומאה. תוספות.

1. וקשה, נימא דיו לבא מן הדין להיות כנידון. ולא יהיו משקין הבאים מחמת שרץ אלא שניים בלבד, כדין משקין שנטמאו בכלי.

ויש לומר, דלא יתכן לומר כן. משום דלא מצינו בדבר הנוגע באב הטומאה, שלא יהיה ראשון. תוספות.

ועיוין ברבינו דוד, שהביא בשם רש"י [ואינו כן ברש"י לפנינו] בישוב קושיה זו, דדוקא טומאת משקין שנטמאו בשרץ לטמא אחרים, ילפינן בקל וחומר ממשקין שנטמאו בכלי. אבל טומאת עצמן כתיבא להדיא בקרא.

ותמה על זה, דהא לא אשכחן שום קרא בטומאת משקין מלבד האי קרא ד"וכל משקה אשר ישתה", דכתיב במשקין הבאים מחמת כלי.

שהרי הדין ההוא שאוכלין מטמאים משקים, אינו חומר באוכלין המטמאים. אלא חומר דמשקין הנטמאים הוא, משום דהמשקין עלולין לקבל בקל טומאה, הרי הם נטמאים אף על ידי האוכלין⁽⁶⁾.

ומה היא עלילתן טפי מאוכלין? — שהם מקבלים טומאה שלא בהכשר דבר אחר! מה שאין כן אוכלין, שאינם מקבלים טומאה אלא על ידי הכשר משקין.

ותמהינן במאי דקאמר לעיל רבינא, דמכתיב "יטמא" תרי זימני, לאוכלין לחוד ולמשקין לחוד, שמעינן דאין טומאה עושה כיוצא בה. אלא אוכל מטמא רק משקה, ומשקה מטמא רק אוכל.

וקשיא: וכי דין זה מהכא נפקא? והלא מהתם נפקא ליה. דכתיב, "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא" [הזרע]. ודרשינן, הוא טמא, אבל אין הוא עושה טומאה על כיוצא בה! כלומר, אינו מטמא אוכל אחר, אלא משקה בלבד.

הא מה אני מקיים "יטמא" דכתיב בהו? — לטמא את המשקין, משום שהן עלולין לקבל טומאה! שהמשקין מקבלים בקלות טומאה. ואין הם צריכים הכשר כמו אוכלין.

ותמהינן: מאי איריא דמטמאים את המשקין, משום שהם עלולין לקבל טומאה? תיפוק ליה זאת, מדכתיב "יטמא", משום דליכא להעמידו במידי אחרונא, אלא לטומאת משקין בלבד! שהרי את הכלים אינם מטמאים מקל וחומר. ואף אוכלין אחרים אינם מטמאים, שהרי אין טומאה עושה כיוצא בה.

ומשנינן: הכי קאמר: וכי תימא לפרש ד"יטמא" היינו לטמא כלים, ותאמר דליכא למילף אוכלין בקל וחומר ממשקין דאינם מטמאים כלים, משום דאוכל חמור יותר ממשקין לפי שהוא מטמא משקין, ואילו משקין אינם מטמאים משקין⁽⁵⁾, הלכך ניטמיה האוכלין לכלי — ליכא למימר הכי.

ופירש דברי הגמרא באופן אחר. דמעיקרא קאמר, דילפינן אוכל ממשקה שאינו מטמא כלי, משום דמשקה חמיר בכך שהוא מכשיר את האוכלין לקבלת טומאה. מה שאין כן אוכל, שאינו מכשיר את האוכלין [וקרי להכשר "מטמא" כדאיתא לעיל טז א].

ומסיק, וכי תימא דאוכל חמור משום שמטמא את המשקין בלא שום הכשר, אינו כן. אלא חומרה דמשקין היא, שעלולין לקבל טומאה בלא הכשר. ולאו חומרא דהאוכל המטמא היא.

6. יעוין בשפת אמת שכתב לבאר את דברי הגמרא באופן מחודש. דהכי קאמר: וכי תימא, אין זה חומר במשקה על אוכל במה שהוא

שמטמא אוכל אינו מטמא כלי, אוכל הבא מחמתו לא כל שכן?! אלא דאכתי הוה מצי למיפרך, הניחא לאוכלין הבאין מחמת כלי, אבל אוכלין הבאים מחמת שרץ גופא, מנלן?

ועל זה לא היה יכול להשיב, "דיו לבא מן הדין להיות כנידון", כמו דמשנינן לגבי משקין. שהרי אוכל הבא משרץ כתיב להדיא בקרא, ד"ונפל מנבלתם עליו", ולא בקל וחומר מאוכל שנטמא בכלי ילפינן ליה. רש"י ותוספות. ויעוין במהרש"ל ומהרש"א.

5. וקשה, הרי כמו שאוכל חמור בכך שמטמא משקה, כן חומר משקה בכך שמטמא אוכל. ומאי עדיף האי מהאי. רבינו פרץ.

שנטמאו בכלי שנטמא בשרץ, שאינם אלא שניים. ונמצא שהם עושים שלישי אף בחולין. ומדברי רבי יוסי לקמן, מוכרח דפליג בזה. וסבר, שלא מצינו שני עושה שלישי בחולין.

אמר ליה רב אשי: מה שאמר רבי יוסי דמשקין מטמאין אוכלין מן התורה, **בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה.** ואין הכי נמי, ליה לא סבירא ליה הכי. ואינו דורש "יטמא" "יטמא".

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: בשלמא מה שאמר רבא, "רבי יוסי לא סבר לה כרבי עקיבא", בהכרח כן הוא. דהא תניא: **אמר רבי יוסי: מניין לרביעי בקודש שהוא פסול?** — מדין קל וחומר הוא.

דקיימא לן: טבול יום [שטבל לטומאתו ועדיין לא ירד הלילה], אף שהוא טהור לענין חולין, הרי הוא פוסל את התרומה. ומקורו מילדות. שלאחר שטבלה לסוף ימי טומאתה, הרי היא כטבולת יום ארוך, עד מלאת ימי טהרתה. וכתוב בה "בכל קודש לא תגע". ו"קודש" היינו תרומה.

ומזה למדנו, שבתרומה, השני לטומאה עושה שלישי לטומאה במגעו. שהלא קל וחומר הוא. ומה טבול יום, שהוא טהור בחולין, ואפילו הכי הרי הוא פוסל את התרומה, שני לטומאה, שהוא טמא אף בחולין, כל שכן שהוא פוסל את התרומה.

וטמא שטבל וכבר העריב שמשו, אלא שעדיין הוא מחוסר כפורים [שעדיין לא

ומשנינן: תרוייהו קראי איצטריך להו. חד קרא [ד"טמא הוא"] **במשקין הבאין מחמת שרץ,** שאינם מטמאים משקה אחר. וחד קרא ["יטמא" "יטמא"] נאמר **במשקין הבאין מחמת כלי שנטמא בשרץ,** שאינם מטמאין משקה אחר.

וצריכי לתרוייהו. דאי אשמועינן במשקין הבאין מחמת כלי, הוה אמינא, דוקא הם לא מטמאים משקין, **משום דלא חמירי.** שהרי אינם אלא שניים לטומאה. **אבל במשקין הבאין מחמת שרץ,** דחמירי גינהו, שהרי ראשונים לטומאה הם, **אימא עושה טומאה כיוצא בה,** ומטמאין אף משקין אחרים.

ומקשינן: **ולישמענין במשקין הבאין מחמת שרץ** שאינם מטמאין משקין אחרים, ונילף מינייהו, **דכל שכן משקין הבאין מחמת כלי** שהם קלים טפי, שאינם מטמאין משקין.

ומשנינן: **מילתא דאתיא בקל וחומר, טרח וכתב ליה קרא!** שכן דרך הכתוב, לומר לפעמים להדיא אף דבר שאפשר ללומדו מקל וחומר. ולכך כתיב "יטמא יתירא". ללמד, שאין משקין הבאים מחמת כלי, מטמאים משקין.

אמר ליה רבינא לרב אשי: איך אמרת דרבי יוסי דריש "יטמא" "יטמא" כרבי עקיבא, ויליף מינה דטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא? **והא אמר רבא: לא רבי יוסי סבר כרבי עקיבא. ולא רבי עקיבא, סבר כרבי יוסי!** שהרי רבי עקיבא ילפינן מ"יטמא", שאוכלין או משקין מטמאין אחרים. והאי קרא איירי באוכלין ומשקין

על משקה בכך שהוא מטמא משקה. ודחינן,

מטמא אוכל. שהרי לעומת זה, אף אוכל חמור

הביא את קרבנותיו], הרי הוא מותר באכילת תרומה. אבל הוא פסול מאכילת קדשים, עד שיביא למחרת את קרבנותיו. ומקורו מיולדת, שלאחר שמביאה את קרבנותיה, כתיב בה "וכפר עליה הכהן וטהרה". מכלל, דעד השתא היתה טמאה לענין קדשים.

ומזה למדנו אף לרביעי בקודש, שהוא פסול מקל וחומר. ומה מחוסר כפורים, שהוא מותר בתרומה, ואף על פי כן הוא פסול בקודש, ופוסל את הקדשים במגעו, שלישי לטומאה שהוא פסול בתרומה, אינו דין שיעשה את כל הנוגע בו לרביעי לטומאה בקודש, ויפסלנו?!

אלא שהיה מקום לומר בזה, "דיו לבא מן הנידון להיות כנידון", וכיון שמשלישי בתרומה ילפינן לה, לא יהיה הקודש חמור יותר ממנה, ולא יעשה בו אלא שלישי בלבד, כמו בתרומה.

אלא שאין לומר כאן "דיו". משום שאם נאמר כן, יתבטל הקל וחומר לגמרי. שהרי לפסול את השלישי בקודש, אין צריך קל וחומר. לפי שלמדנו ששלישי לטומאה

בקודש פסול מן המפורש התורה. וכל היכא דמיפרך קל וחומר לגמרי, לא אמרינן "דיו לבא להיות כנידון"⁽⁷⁾. אם כן, בהכרח שהרביעי בקודש פסול מקל וחומר⁽⁸⁾, אף שאינו מפורש בתורה. והשלישי פסול מן יט-א התורה, מדכתיב "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" ומדכתיב "כל טמא, מי לא עסקינן נמי בבשר קודש דנוגע בשני, ונעשה שלישי? והרי אף אוכל שני נקרא "טמא". כדכתיב בכלי שנטמא בשרץ, "כל אשר בתוכו יטמא", והיינו אוכל שני. הרי להדיא, דהבשר שהוא שלישי בקודש, נפסל מאכילה.

ורביעי בקודש פסול מקל וחומר, כדאמרינן לעיל.

ומכאן מוכרח דלית ליה לרבי יוסי כרבי עקיבא. ואי פלקא דעתך דסבר כרבי עקיבא דאמר "שני עושה שלישי בחולין", ניתני נמי רביעי פסול בתרומה בקל וחומר מטבול יום. מה טבול יום שהוא טהור בחולין, ואפילו הכי הרי הוא פוסל את התרומה, שלישי שהוא טמא בחולין, אינו דין שיפסול את הרביעי בתרומה?!

דמכל מקום משקה חמיר טפי. לפי שהוא מטמא אף אוכל, שהוא דבר שאינו עלול לקבל טומאה. מה שאין כן אוכל, אינו מטמא אלא דבר העלול לקבל טומאה, דהיינו משקה. ובכך ייחסכו כל קושיות הראשונים בסוגיין.

7. וקשה, התינח לחכמים. אבל לרבי טרפון דאית ליה "דיו" אף היכא דמיפרך קל וחומר, מאי איכא למימר?

ותירץ רבי שמשון מקוצי, דלא אמרינן "דין" היכא דמיפרך קל וחומר אלא במקום שרוצה

למילף בקל וחומר דבר חדש. אבל הכא, דכבר ידעינן שם טומאה בקודש, כגון שני ושלישי, לא אתא קל וחומר אלא לגלויי לן דאף רביעי בקודש איקרי טמא. רבינו פרץ.

8. רש"י. אבל תוספות כתבו דבלאו הכי לא אמרינן הכא דיו. משום דמחוסר כיפורים הוא כשלישי, לפי שאינו עושה כלום בתרומה. ואפילו הכי הוא פוסל בקודש. ושפיר מצינו למילף ממנו שלישי, במה מצינו. הלכך אלים האי קל וחומר, ולא מצינו לומר דיו.